

Date Printed: 04/21/2009

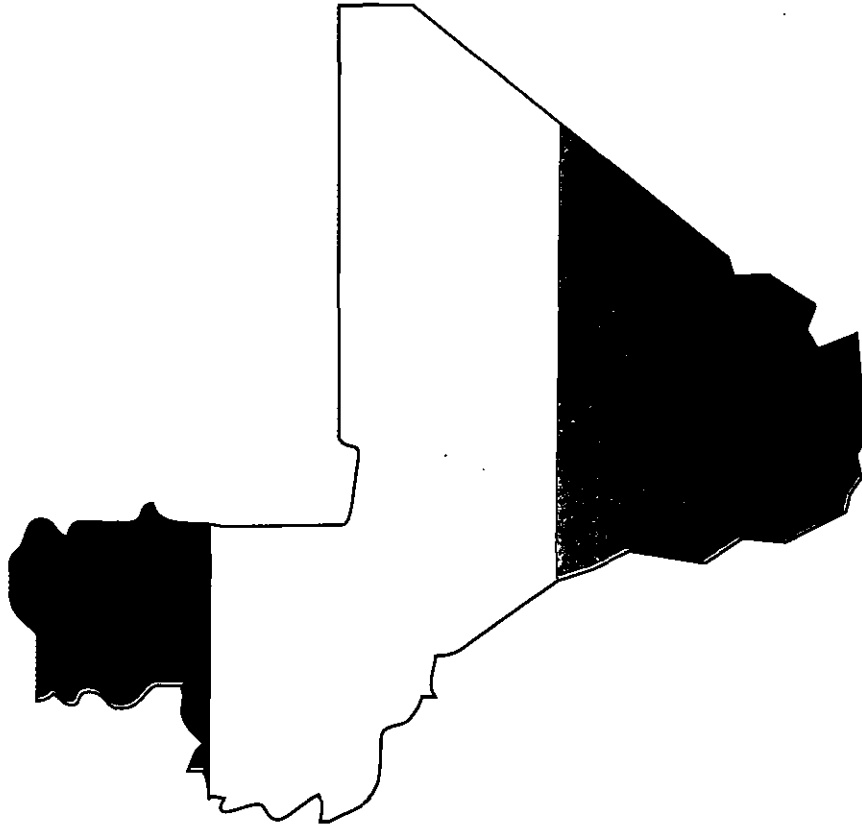
JTS Box Number: IFES_65
Tab Number: 150
Document Title: Jamaanen lenmun jikkunde...
Document Date: 1997
Document Country: Mali
Document Language: Sanghnai
IFES ID: CE00988

* A 9 F 0 2 C C B - 6 0 2 9 - 4 4 6 D - 8 1 9 C - D 9 F 2 0 C B 7 5 C 1 C *

Jamaanen lenmun jikkunde
Seren jaana jamaanen lensiren na kan moxo yi

Fondasiyo Ferederiki Eberiti ya n d'a dabari
Wanasaaran jamaanun deemanden Kanma

Yillandaano :
Kaba juwaara
Abdulayi Tanbasi
DNAFLA 97

Jamaanen lenmun jikkunde
Seren naana jamaanen lensiren na kan moxo yi

**Fondasiyo Ferederiki Eberiti ya n d'a dabari
Wanasaaran jamaanun deemanden kanma.**

Yillandaano :
Kaba Juwaara
Abdulayi Tanbasi
DNAFLA 97

Roraqe

hadamarenmun jikkunden maanan ni na haqirelaanu kini hadamarenmun na, ku beenu faamuyen ga newu, xa i sigiran ga u xooru dunadunkutuyen daga moxo siren di, ke be ga naana sabaabu ya na birantaaxun liqondi. Demokarasi be taaxen biren ga ma laato, hadamarenmun jikkunden ni ken sigi tonto xoore yi.

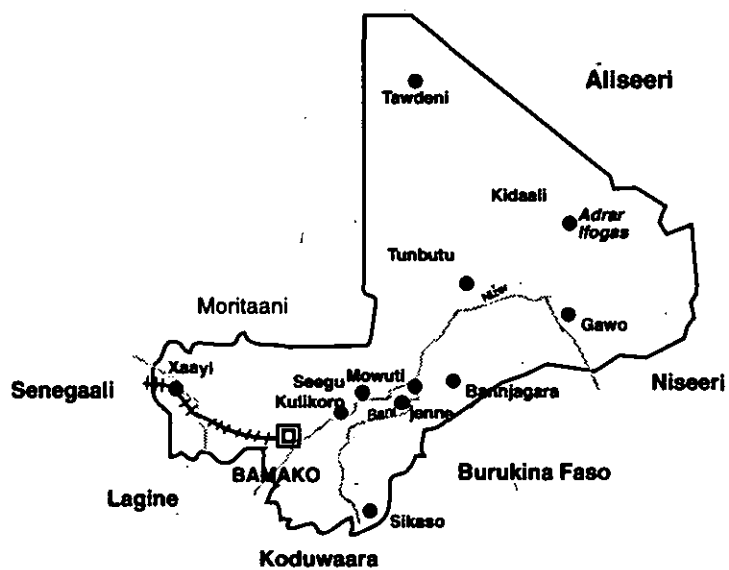
A wa naana sabaabu ya n'o hooraaxun muuru n'a tanga. A na seri baane hooraaxu yi ma jaman xalle yi.

Sere ra nta fo xanunu an ga nt'a tu

Demokarasin daga killun d'a gollinanmoxonun tuwiyen wa naana sabaabu ya na jamaanen xanuyen lo baane su sondonmen na, jamadunfon daronde a d'an funen daronde. Ken ya na hadamarenmaaxun daroyen koyini. ken di o na bagu jamaanen kaaran na, nan n'a sigindaana yi, na sariyan batundi a noxon di.

Hadamarenmun jikkunde na do haqila sirun ya yi kuudo i na katu duna daga moxon d'a mare moxon faamunu.

Alimanun do fatanxullun jamaanun feddun ga d'o deema na ke kitaabe dabari kuudo hadamarenmaaxun jikkunden nan sabati. A wa xibaarinden do xarandunden ya kanma. A wa katta Maali renmun baane ya yi, a xerexeren wa katta lenmunun na, kuudo i na demokarasin dangi killun tu.

I.- O na Maali tu

Maali, o jamaanen d'i hooraaxun wutu seputanburunxason 22 Siine 1960. Ken waxati kaane, Maali toxon ni Suda. Fatanxullun maranden ya n li ti ken toxo yi. Suda ni jaman kafundo xoore noxon di, fatanbinera kinxenan kitte (A.O.F.) Maali noxon daroyen wa genme 1.241.000 km², a saran haqen ni 8.550.000. Bamako ni a debi xooren ɗa, ken wure ni Politikin fankan taaxunten ga dingira be yi. Jamaanen debi xoorun kuttun ni : Seegu, Mowuti, Sikaso, Xaayi, kulikoro, Gawo, Tunbutu do Kidaali.

Maali do jamaanu peri wa ginge yi :

- Saaheli : Aliseeri
- Saahelin Kinxena : Moritaani ;
- Saragi (banbaxu) : Koduwaara
- banbaxu (saragin) : Lagine
- (banbaxu) saragin kinbakka : Burukina faso ;
- kinxena : Senegaali ;
- Kinbakka : Niseeri.

II.- Jamaanen taagumansu

Maali ni jamaana hoorante yi. Hooraaxu (fanka, marandun su kaananko) ni jamaanen lenmun ya fo yi, i g'a wurundini t'i soro sugandinton sabaabu yi ; Hooraaxu ke taagumansen ni bandeeri, kuna xanne, a do jakkindi suuge.

1°) Maali bandeeri : Bandeerin ni kiru poronto sikki ya yi, i yaaxon ni : mollodarinma, wolonge a do fo dunbe. Kiru ku siginton ya ni n'a joppa ti jongi tonten kaaran ɗa. A wa jongini, jamaanen gollira xoorun ɗa : jamaanen yinmanken taaxura, Minisirinun golliranu, Meerinu kun d'i meenu. Bandeeri nan xawa darone baawo a ya na jamaanen hooraaxun d'a baanaaxun taagumansun ɗa ; A wa kuupini yaaxaraxurayu xoorun waxatin ɗa.

A wa rono jamaanen yinmanki xoorun wurufoonun ɗa : (jamaanen yinmanke, maran yinmanke, Maali lasigilenmu jamaanu tananun di). Lonjuuru ga na jamaanen Kita, bandeerin wa siitini a jongi tonten ɗa ; o wa tini ken di bandeerin wa naxaanen ɗa.

2°) Jamaanen kuna xanne : Jama baane, jeliɗa baane, Hanniyi baane.

Ku sefetaanu sikki w'o jamaanen hanniyu xoorun su kongo.

3°) Jamaanen jakkindi suuge : O jamaanen xanuyen suugen ya ni. A toxon ni "Maali" xa soron wa tuni "Maali xiri xanne".

O jamaanen jakkindi suugen na saahuntaaxun ya xilli, a do jamaanen baanaaxu.

III.- Maali jamaane

Jamaanen ni politikin killun su kafumanton ya yi. Jamaanen fankan na politikin killen ya maxa. A baane ya n marandini jamaanen noxon di. Politikin fankan na politikin yinmankon ya maxa. Jamaanen lenmun ya na ken fanka kinn'i ya. Baawo fankan ni jamaanen lenmun ya fo yi. Yinmankon nan xawa maranden jaana sariyan noxon di. Sariyanu ku beenu, i soro sugandinton (depitenu) ga d'i sabatindi. Sariyatinxooren ni sariyanun su fo xooren ya yi.

1°) Sariyatinxooren wa xo :

. Kurukanfuka mande noxon di, Sunjata fankan waxati : beesu, hari yinmanki xooren nan xawa sariyatinxooren batund kuudo nan kisi likki taaxe yi. Jamaanen lenmun ya na sariyatinxooren dabarini na jamaanen marandi tooren taaxundi. Kun ya n xirini yinmanko. Ku beenu g'o marana i baane su d'i gollu xerexerento.

2°) Jamaanen gollinanlaqu : Jamaanen gollinalaqun ni sariyatinoxorun ga da ku beenu taaxundi. Jamaanen gollinanlaqun ni :

- Jamaanen yinmanke
- Minisirin kafo
- Depitenun bolunqe
- Kiitira xoore
- Sariyatinoxoren kiitira
- Yinmankon Kiitira
- Fankan sanqiyen gollira
- Kitaye, hadamarenmaaxun do naamen gollira.

3°) Fankanun taxandira

Demokarasin noxon di, fankanun baguyen me yi, ken ni demokarasin laada xase yi. Fankanu ku sikki, baane su xalifanten w'i duran sappa yi.

Kun wa gollini doome n'a tox'i ma me gollen bonondi. Maali sariyatinoxoren taaxunten ga fankanu sikki beenu kanma kun faayi :

- Depiten fanka, ken xalifanten wa depitenun bolugen na ;
- Buuru fanka : ken xalifanten wa jamaanen yinmanken do buuru marandi fedden na ;
- Sariyan fanka : ken xalifanten wa sariyankaanun na (sariyankaanu do kiiti kutiranu).

Depitenun bolunqe :

A wa sariyan sabatindini. Sariyanun ni dangi killu yi, sere baane foonu ga fe, i ga wurunu beesu kanma, Depitenu, jamaanen yinmankun do Minisirinun taqen wa ken di.

Sariyanun ya na hadamarenmaaxun daga killun gemundini. Jamaanen depitenun muuman ya na depitenun bolugen kuurana, i haqen ni (147) yi ; Depite baane su wa sugandini jamaanen mara yogo ti jamaanen lenmun maxa.

Maali noxon di wote maranun ni : kafundonun do mara xoorun ya yi. Wote mara su depiten haqen na do a saran haqen ya yi. Xa depitenun ni jamaanen lenmun su ya halaalu yi. Ken wure ni ti depite su nta dingira baane toxo yi. I na jamaanen su ya sigiran na ken ya ni sugandaindaanon la nta i depiten taaxuran boosini n'a p'i waxatin ma tinme. O tini ken ya da sigira kininte.

Depitenun ya na jamaanen musaqan killun sabatindini kuudo jamaanen yinmanken do buuru marandi fedde nan katu jamaanen gollun naana. Xaalisin xibaarun wa musaqanden sariyan noxon di. Jamaanen musaqa gabe wa bakka sagallun ya yi, jamaanen lenmun ga ku beenu tuguna.

Jamaanen xaalisin konpen xaalisin wa naana na buuru gollinaganun tuga xo doxotooronu, xaranjundaanu, polisину kun d'i meenu..... na xaranlaanu taga, Killun do soxanjinun moxon gemundi Sagallen ga ma tuge, ku fo wo fo su ra nta naana, birayen wa xotono jamaanen noxon di. Xa ya n da depitenun sugandi, Depitenun wa sariyan sabatindini o su ya toxon na.

Sariyan ni dangi killu yi, sere baane foo ga fe, i ga wurunu beesu kanma, Depitenu, jamaanen yinmanken do Minisirinun taqen wa ken di.

Jamaanen yinmanken do Minisirin sappa i wa sariyan wurundini na buuru fankan terendi doome.

Jamaanen yinmanke

A ken ya ni jamaanen yinmanken na. Jamaanen yinmanken ya na jamaanen su marana. Sere su ma bange kuudo na soron kuttun mara, Maali renmun su ya na jamaanen yinmanken sugandini siino karagi (5) su. A sugandinden nta dangini ta fillo di, ken wure ni ti sere su ra nta Maali jamaanen yinmankaaxun naana nan dangi siino tanmi ya.

Jamaanen yinmanken paamarinten ni na sariyan wurundi jamaanen noxon di a do na jamaanen sigiran siro jamaanen falle. Minisirinun sappan wa jamaanen yinmanken deemana i gollun ga. Minisirun sappan soron ni Minisiri yinmanken a do Minisirinun kuttu.

Jamaanen yinmanken taaxuran ni Kuluba yi.

Minisirinun sappa :

Minisirinun yinmanken do Minisiri kuttun wa taaxunu ti jamaanen yinmanken sariya wutunte yi. Haqi baane nta minisirinun ga. I haqen nta xawa gabono buru kuudo minisirinun nan kutu i gollen paana newoye di a do minirisinka su musaqan ga n gaba ; o jamaanen kitayen xa nta gaba Minisirinun sappan ni gollun paaji sappan ya yi. Depitenun bolujen ga na sariyanu beenu sabatindi ; a na kun wurundi a do jamaanen yinmanken sariya wutunto.

Minisirinun sappan wa meɓini ta baane koye su, araban koota, ken meɓiye yinmankaaxun wa jamaanen yinmanken maxa, i na jamaanen maran hanniyun wutu.

Jamaanen yimanken wa soro taaxundini xo : maranun yinmanko, lasigi lenmu beenu ga jamaanen sigiran ga falle, buuru yinmanko xooru.

Xa ku soro su do Minisirinun sappan ya n gollini doome ken ya ni Minisiri su w'i gollinanlenmon sugandini n'i toxon kini. Jamaanen yinmanken ga n'a paamari a n'i kitti batten lo sariyan kaayiti ke be ga taaxe ke sabatindini.

Jamaanen yinmanken ya ni sorodaasinun xa yinmanki xooren ga. Ken di, a wa sorodaasinun yinmankon xa taaxundini. Kuudo na sariyan batu jamaanen yinmanken do minisirinun sappan wa sorodaasinun walla jamaanen xonnun ga falle.

Xa xonnu beenu ga jamaanen noxon di, polisinun do sandaramanun ya na kun gajana, i n xawa sariyan batuyen nan xawa jaana misaale i yinmenu maxa koota su i gollen noxon di. Minisirinun n'i moxon kongo jamaanen yinmanken ya da, xa i do depitenun bolujen do kiiti kutaanun nta kille yi.

Minisirinun la wa dagana i sariya safanton moxon kongo depitenun bolujen di, kuudo kun nan katt'i sabatindini n'i ja sariyanun na.

Minisirinun sappan do moxon konge nan xawa depitenun bolujen di baawo jamaanen gollinajanaa xoore ya ni.

Ken ya ni depitenun bolujen ga na Minisirinun sappan jalagi, a n xawa gollen walla.

Maranun yinmanko, kafonun do kutanun yinmanko i kun ya na jamaanen yinmanken do Minisirinun sappan sigiran na jamaanen noxon di : i xa gollen ni sariyan batunden ya yi maranun do kafonun do kutanun noxon di. ken di a do fankan do tangaanun wa do me yi. Xa jamaanen yinmanke, Minisirinun, Maranun yinmanko, kafonun do kutanun yinmankon su wa sariyan batuyen noxon di.

Meerinu : Meerinun na jamaanen lenmun sigiran ya yi kafonun noxon di. Jamaanen yinmanke ma Minisirinun sappan ra nt'i taaxundini xo maranu, kafonun do kutanun yinmanko. Jamaanen lenmun ya n'i sugandini. Meerinun jonginte nta maranun yinmankon na, baawo i musaqandi fo d'i gollinajanaanun w'i maxa jaman yiriwayen xanne maxa, ku beenu ga d'i sugandi. I gollen ni jaman tanganden d'i laxafiyen muuruyen xa yi. I xa wa sariya batuyen noxon di.

Meerin ni kafon yinmanken ya yi. Fankan sanqiyen tiiginten na kafonun ya kanma.

Ken wure ni ti kafonun yinmankon nta taaxunu ti buuru jaamariye yi - jaman ya n wotene n'i sugandi.

Kafonuun taaxe jamaanen muunan noxon di kuudo na maranden sanqi ; kutanun (arondisema) ntaxa bangene. Debi xooron do gundunkafonun wa walla kun batten di mara sanqiyen saabu da jamaanen lenmun sigira xoreen wa walli jamaanen yiwayin xibaarun di. Maran sanqiyen wa jaana sabaabu ya na gundunkon hanniyen koroosi. A wa demokarasin yiriwandini.

Sariyan fanka : Ken xibaaren na kiiti kutira xoreen ya maxa a do sariyankonpun do kiitikutiranun kuttu. Kun su kafumanten wa xirini sariyankaanu.

Sariyankaanun ya na sariyanun kutunu. Sariyan fankan ni jamaanen fankan sikkandin ya yi. A do fakanu ku filli kuttun nta me da kille yi. A gollen ni na sariyan batuyen sabatindi gollinanlaqu kuttun maxa, buuru gollinanlaqu a do jamaanen lenmu.

Sariyan ga fe hadamarenmun la ntra birene xeerin do haxafiyan di. beesu d'i sagon ja, seren taaxen wa xotono a do baane su ga m'i kappalenman terinka.

Sariyankaanu ku wa jamaanen lenmun tangana a do na likke taaxu seru yi ku beenu ga nta sariyan batunu - Sere su nt'a kanmun di.

Sariyanfankan ya na hadamarenmaaxun sabatindini. Ku beenu ga kiiten kutunu, kun ni kiiti kutaanun ya yi. Kiiti kutaanan nta xawa jongini sere su yi, gollen noxon di. A nan xawa jaana sere telejonte yi, nan golli t'i yinme haqilen ja. (sere su n maxa katta a faqileen yillana ti musundo yi ma xalisi).

Sariyankaanu, baane su d'i golle.

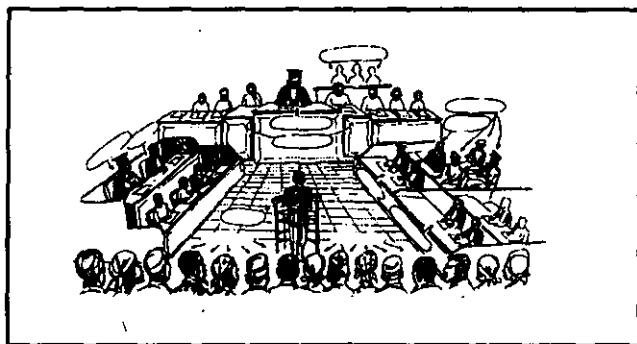
. **Soron do me naxa kiitira** : A wa soron kiitindini i do me naxa (xeye, gollu, gaagandu kun d'i meenu)

. **Likki taaxu kiitira** : a wa golli buri jaanaanon ya kiitindini (fayiye, golli buru...) kiitiranun ni kiitinka fananun ya yi baawo kiiten jonene i fana ya yi.

Sare be ga ma dune kiiti fana ke yi, an na daga saage kiiten ja depelin ja. An ga ma dune depelin xa yi, an na daga kiiti kutira xoreen ja kiiti kutira xoreen kiiten nta gilli. Ken wure ni nan ti saagaye ra nta jaan'a yi dingira su yi. Jamaanen yinmanken

kunana ken kiitira ya yi saado a ga gollen joppana. Sere su ra wa faasandaana wutunu n'i du deena t'a yi kiiten waxatin ɓa.

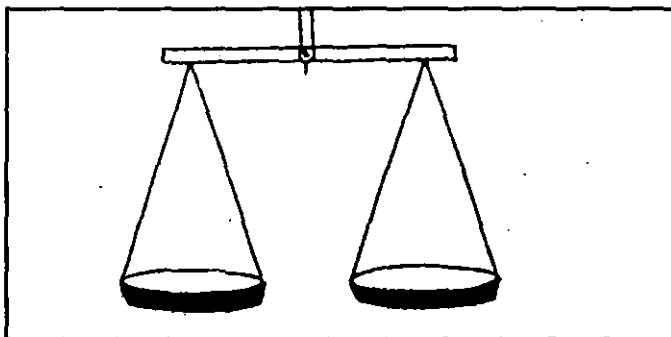
Kun kiitiranu kaaran ɓa, fo xerexerento tananun wa no xo :

. Kiitira xooore : a ya na minisirinun kiitindini i ga na golli bure ɓa politikin killen di. jamaanen yinmanken ga na janbaye dabari kiitira xooore ke ya n'a kiitindini.
A kuuranten ni ti depitenun ya yi.

. Sariya xoooren ka : a ya na jamaanen daga killun sariyanun yaaxe bagundini a ken ya na hadamarenmaaxun sabatindini a do jaman laxafiya. Jamaanen daga killun a do fankan wuru moxon kiitiran ya ni.

Sariyankaanun wa sariyan batuyen sabatindini na kiitun kutu, ku beenu ga na kipe a ya. I nta xawa likke taaxunu sere su yi deliile ga nt'a maxa. I do depitenun bolujen do jamaanen yinmanken nta kille yi. Kiiti kutaanan wakkilu n'a yinme baane ya yi.
Kiiti kutaanan telonontaaxun taagumansen ni miijen ya yi.

Jamaanen lenme

I.- Jamaanen lenmun do fo be ga n xawa

Lenki duna noxon di, o naxaanen siitinten ni hadamarenmaaxun sabatiyen ya yi.

Maali sariya xoores da hooraaxun do bire moxo siren sabaatindi seren su da.

Marisinxaso siine 1991 kasaara ke falle, Maali hanniyi fanan na hadamarenmaaxun tanganden ya yi. Hooraaxun do baanaaxu, sariya su ga birayen kanma o jamaanen di (sariya xoores, gemu xannu beenu ga jamaanun do me naxa) i su dufe t'a yi nan ti Yugo do yaxare su hooranten ya n saarene, i su n baana, sariyanun do fankanun nta i fasono me yi na sabaabun na xabila, danbe, diina ma politikin faxirela.

- yugo do yaxare nan baana
- fogume do misikiine nan baana

. Sere su (yugo, yaxare, lenmine, Maali renme do mukke) beesu do du yiriwayen, laxafiyen do tanganden nan xawa i dunadunkutiyeen noxon di, kan di a do golliran na. Beesu do biraye do faten tangayen nan xawa.

. Toora ra nta saqa sere su kanma, ma likki xote, golli bure be ga seren danben laxosono.

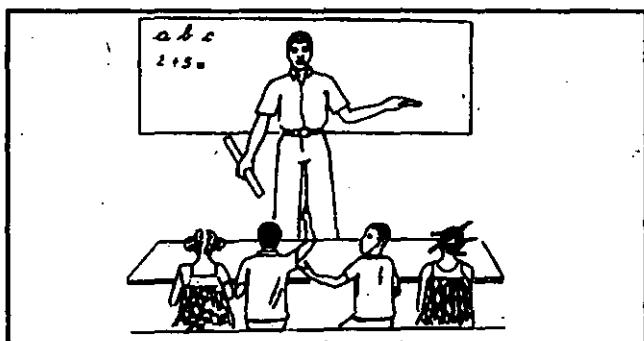
. Sere su sagon w'i diina, i haqirela, i diinan sariyanun tangaden d'i politikin haqinelaanu.

Sere su ra w'i moxon konjo, nan yaaxaraxure, n'i hanmiyun ko ma n'i safa. Sere su do xarangen do xibaarinden nan xawa beesu xibaarindi dingiran na.

. Sere su nda toore n'a sabaabun na a haqirelaanun na, ken kamanen wa tongono o jamaanen di (a ra wa xalifene, sere ra nt'a xatana).

Sere su do fanka buren gajajen nan xawa (nan gaja kuudo beesu nan katta hooraaxun kitana a do jamaanen nan kattu i hooraaxun sabatindini)

- beesu do sariya tolononten nan xawa, sariyanka nan xawa sen tanjun tangana ku beenu tongon ga naane gaaren na. Seren su n baana sariya taaxunton di (sagalle, sorodasaaxu....) do buuru gollu. Beesu do saha, xarangen do gollen nan xawa.

Sere su d'i halaalen nan xawa. sere su sagon w'i diinan batuyen di. Jamaanen lenmun sagon w'i soro sugandinton di ku beenu g'i marana ken dingira sigiran xooroyen w'a waajibindini.

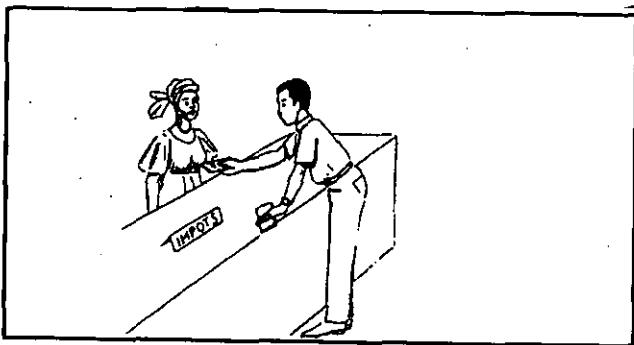
II.- Jamaanen lenmun gollu

Jamaane baane serun do fo gabe nan xawa, xa i do gollen xa nan xawa. Kun gollu wa katta jamaanen ŋa, na a saxu i jamanlenmaaxun kanma.

Jamanlensiren ni koyi ?

Jamanlensiren nan xawa i kaadungollen tinmandini n'a ŋa i moxon di - na kaadunkon birantaaxun sabatindi n'i tanga, na lenmun jikkunden sabatindi. Jamanlensiren nan xawa i gollen paana i moxon di na soro kuttun daro.

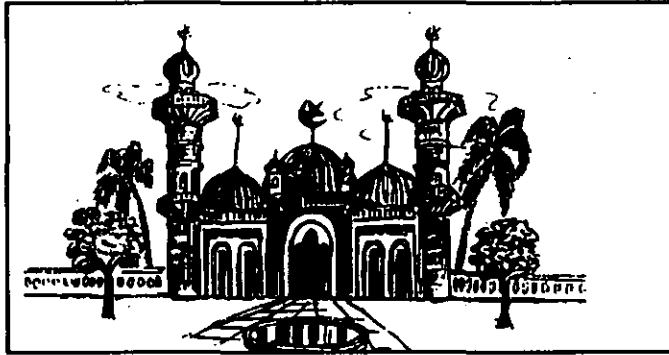
na du tanga golli burun ŋa, a do na sagallun tuga.

Beesu kafunante, d'o marandaanun nan xawa.

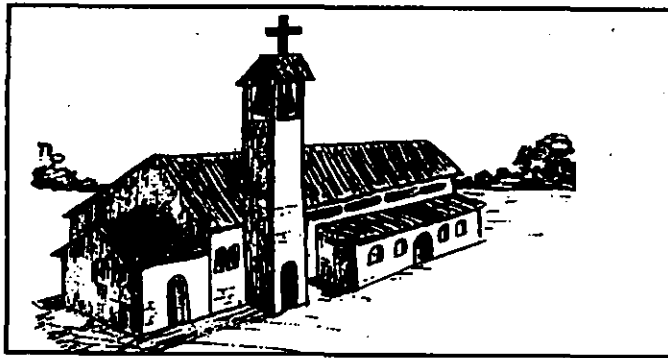
- Jamaanen sariyanun batunu ;
- Jamaanen gollipalaqun do na jaman halaalun tanga n'i koroosi. (golliranu, gollipanyokku, killu, xalisinu....)

Jamanlensiren nan xawa jamaanen xanunu, nan golli a da a do n'a tanga kasaara ga na xen'a yi.

Ken ya ni jamanlensiraaxun ɗa.

Jamaanen nan xawa golle kinni i renmun ɗa, a do n'i waajibi i na darontaaxun do baanaaxun sabatindi. ken di fantanfansiye nta xawa rono tagaadu, xabiila, diina, haqirela politikin killen di. Ken ya ni jamaanen lenmun baanoyen ɗa, gollun do pangollun di.

Wote

I.- Fon toqe me da, gemuxantooren sigi tonte

Na fo toxo me da, ken ni gemu xantooren sigi tonto xooren ya yi. A wure ni na sere kuttun d'i jikkun mara. Ken ya n katta jaana sabaabu yi, silaame, bolibataana, tubaabun moodinu, fonxullun do fonbinnun su ga birene me kanma jamanbaane noxon na, nan golli doome. Fo toqinbalaaxun wa riini ti xabiilan gajangen do fitinan na. N'a sinma ti an xabiilan ya n fasu sere tana xallen na, ken ya n liini ti xabiilan gajangen na. Ken janmoxo wa seren walla a ga peqe xabiila kuttun na.

Nan bara sere tana d'i diinan na, ken wa gajangen girindini, a do xabiilan gajangen su n baana xabiilan xibaare, xawansaaxu, xillun xibaarun wa baanaaxun senben. Loxondini jamaanen noxon na.

Na fo toxo me da a wa sunpun tappa, na baanaaxun jiidi kaanin noxo, xabiilan noxo a do jamaanun do jamaanen lenmun naxa.

II.- Wote

Woten jaana sugandindun waxatin ya yi. Sefo beenu ga mugiini nan gaba ken waxati ya kun ni :

. **Sigira muuraana** : Ken ni sere be g'a mulla i nan sugandi. A ra wa jaana woten ga dabarini do sere baane yi, ma woten na ja saran jaman da.

. **Woten nanne** : Wotaanon kaayitinun lagandi moxo. A ra wa jaana woten ga dabari do sere baane yi, ma woten na ja saran jaman da.

. **Hanniye konne** : ken ni seren hanniyen banganden ya yi. A ra wa naana jaman su xalle gelli be su ga na katu wotene.

. **Gubo** : Yokki texente ya ni, karayen g'a kanma wotaanan g'i sugandindi kaayitin londini ti non na.

. **Wotaana** : Sere be ga wotene

. **Muxura** : Dingira ya ni wotaanan g'i ligun seren sugandini gundon na.

1) Woten ni manne yi ?

Woten ni fo ya, a waajibinten ga jamaanen lenmun su kanma. A wa naana sabaabu yi be su nan katu i hanniyun konno faabankaq lonjuru xoron kanma. Woten ya naana sabaabu yi jamaanen lenmun n'i marandaanon sugandi n'a wutu meerinun d'i wuretaaxaano katta depitenu ma Peresida ken ga ni jamaanen yinmanke.

Jaman kafon woten ni wote ya yi jamaanen lenmu, ma dingira yogo taaxaanon g'i hanniyen konno i kafon xibaare yogo kanma.

2) Manne maana na woten na ?

Jamaanen ga ni Maali renmun su ya fon na, i su ya n xawa kafini na marandi killun tera doome.

Xa jamaanen lenmu, fo be ga tenjini miliyonu manne me yi ; kun su ra nta kafini nan toori doome koota baane yi. ken ya ni tooren ga xalifene soro yi kun ga marandini ti jamaanen lenmun su toxon na. Xa kuudo maranden nan na ti jamaanen lenmun toxon na, ma i yinmenu ga n'i soron sugandi. Sere baane nta xawa marandaanon sugandini. Woten nan xawa naana sere baane su danja xo waajibi.

Sere be ga na bara wotene, an faayi marene kuttun sere sugandinton ya maxa, i ga da ku beenu sugandi i nafan xannen maxa, n'a ni an xa ra ni an liyu yugo ma yaxara sugandini.

Jamaanen lenmaaxun taagumansi fanan ni woten ya yi.

3) Seren wotene kan dinma ?

Jamaanen Sariya Xooren do wotun janmoxonun sariyanun ya na wotun dabari waxatinun rakutunu n'a saxu Jamaanen yinmanke, depitenun do meerinun tooren wuccen kanma. Ku su toorun wuccun ni siino karagi ya Maali ya. Ken wure ni woten jaana siino karagi su ya yi.

Woten dilinkaye : Dilinkayen ya n sikki do wote su ya.

Politikin gaccinden ya ni. Dirayen ya ni. Sigira muuraana na du koyi soron ga, a n'i hanniyun dantaxi na du jakki.

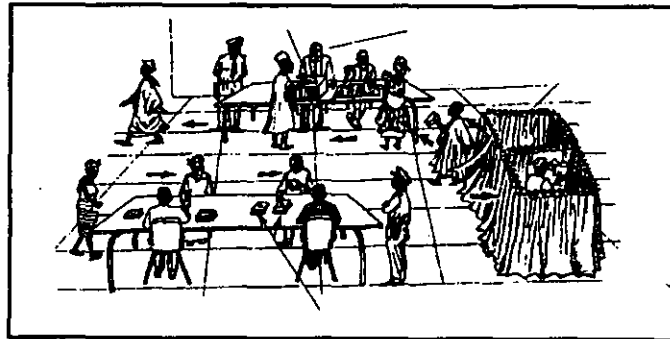
Na laayidu gabe wutu, na dugaata xo yugun ga na giri do xusulenbaane yi... A n'i faaba renmen loxoso n'a koyi ti ken la nt'a fo danja kun d'i me digantanu.

4) Woten naana minna ?

Woten nan gaba naana Alahaadin ya yi. A ga na na wote su ya (yinmanki sugandinde, depiten xalle ma meerin taaxe) be su wotene i dingiran ya yi. An toxon safanten ga dingira be kaayitinun kanma. Sere ra nta wotene i saare deben na, m'i golliran na, n'a ni a toxon ga nta kafini kun dingiro soron toxonun na. Ken wuren ni, sere su n xawa deliile kitana an toxon safanden na woten kaane. Toxonun safanton wa kafundonun (komini) do arondisimanun do jamaanen anbasadinun su ya. Sere toxo ra nta sefene kafini dingira yogo soron na n'a ni an taaxen ma dangi xasu tunmi ya non na. Toxo safanten ku ni abadan fin ya. Toxonun na kayun ya noxon na.

Toxon safanden nafan yogo ya faayi. Taaxuran ga na yille waxati su ya, dingira kurunba soron nan xawa maatene an liyen na. Xo meeri, kumanda tugunen do Anbasade.

Woten koota, xa na daga dingira, xa toxonun safanton ga dingiro beenu ya. Xa ga nt'a mulla kiyen nan tawo xa yi xa da xa woteran muuru wote kootan kaane. Xa na daga i tontonton faayi bito tanmi do naxato, meerinun do anbasadinun laqen na woten kaane.

5) Woten naana ko da ?

Sigira muuraanon gaboyen wa soron lasamandini. An wotene ko da ? An nan xawa ken tuunu ya saado an ga rono woteran na. hari woten ga ni gundon ya yi, an gollen kaane d'a falle faayi saado an ga sugandindini. Nimisiyen ga do fo su ya, max'a dabari.

Xa da duntengen ya sugandi xa maxa sugandinde dabari n'a saxu sere faranfaroye kanma, m'a bannaaxu, ma xa do a ga xabiila baane, ma diina baane, ma dingira baane ma nan ti xa su ni ka baanen seren ya yi.

Duntenge feti sefaana jarinte, xooroye ma leminnaaxu fe, hari xaranjuntaaxu fe. Duntenge feti sere be ga laayidu gabe ragana xa danja, ma ke be ga xa kuunu kuudo xa n'i sugandi.

Duntengen ni sere be ga ni kalifaadon ya yi, a ga sikki i sigan ja. A g'i yinmen lono likkun wure, a ga gollini jaman nafan do xeerin danja xuraye do naxaani siitiye kanma. Ken ga ja yugo ma yaxare, banna ma misikiine, sere faranfare ma sere jarapange.

Ganni buurun ya ni wotun moxon gemundini. Xa sari ya da kafo kurunba taaxundi ken ga ni "SENI", kafo be buuru soro, paritinun do jamaanen sere sugandinten g'a yi. ken ya na wotun yaaxe bagandini. A taaxu maanan ni woten nan ja xuraye kanma na fo kafu demokarasin senben ja.

6) Ko n katta wotene ?

Kuudo sere nan katu wotene m'an ja Maali renme yi, an na siino tanmi do segu (18) kita. An nan maxa kason dabari ganni. Sariyan ku sangallu falle, a nan ni an toxon safanten ga ni, woten kootan nan maxa dangi an maxa.

7) Ko n katta sigira muurunu ?

Sere wo sere toxon ga sefe, an ga da tanpille do siine baane me kita, ken kaman la wa sigira muurunu. A ma waajibi sigira muuraanan ga jaana pariti sere yi baawo Maali woten sariya kurunban da soron jaamari i na sigira muuru i dudanja.

8) Woten jaana kan moxo yi ?

Sere be g'a mulla nan wote, an toxon nan xawa safene ya, an nan daga woteran ŋa, woten kaayitin nan ŋa an maxa, a do fatanfansi dare (dantike) woteran xalifanten na yinmanke ya yi paritinun soron ni a seeganun ŋa. Yinmanken wa woteran koroosini kuudo gollun nan gemu. A ra wa soron xibaarini woten dabari moxon kanma. Woteran yinmanken ga na wotaanan fatanfansi a n'a ŋaamari a na daru ku su baane wutu a do bataaxinxufa, ken ga ni anbulokkun ŋa. Seren na i lijun ya sugandini n'a ŋi an kitten tolomaali. Woten gundo noqun ni ken ya yi. ken ya ni seren ga rono muxura ke yi, na i lijun seren sugandi na ken kaayitin lo anbulokku ke noxon ŋa. A na kuttun sedi kanden noxon ŋa. An na bagu a do anbulokku ke be, an sere sugandinten kaayitin g'a yi.

An bagu falle an na daga anbulokku ke ro gubon noxon ŋa. ken noqu yinmanken na ti : a wote, a n'an kaayitin kin'an ŋa. ken d'a ŋi i da taagumanse r'a yi. i n'an daronmen deebi daawa yi fo be ga nta buruxene sigira baane yi. ken wure ni, xa wote, xa duguta ke ta ma wote tana xadi.

Ku gollu su ŋaana woteran noxon ya yi, n'a ŋi manxange ma diraye ma dabari. Sere su nta xawa sere tana waajibintan wotandini sere da, ke be ga feti a lijun ŋa.

Xa ga na fo koroosi a ga nta do kille yi, xa ra wa a kongo woteran yinmanke ma paritinun soron da. Xa sere wo sere ga na fo ŋa a ga nta do sariyan ŋa, kiiten wa wurunu a kanma.

Nan wote ti yerewuraaxu, an lijun kanma sariyan do darontaaxun noxon ŋa, ken wuren ni jamaanen lensiraaxun ya yi.

Country Mali
Year 1997 Language Songhai
Description Decentralization
Materials in local languages
IFES developed/sponsored? _____